

Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozi rivojlantirishning amaliy metodik asoslari

Rashid Maxsetbaevich Kalmuratov
Buxoro xalqaro universiteti

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozi rivojlantirishning amaliy metodik asoslarini o'rganishga bag'ishlangan. Ishda estrada vokal ijrochiligining o'ziga xos xususiyatlari, o'smir yoshidagi o'quvchilarning ovoz apparati va psixofiziologik xususiyatlari, estrada vokal ovozi rivojlantirishning amaliy usullari va mashqlar tizimi tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi - estrada vokal ovozi samarali rivojlantirishga qaratilgan amaliy metodik asoslarni ishlab chiqish va asoslashdan iborat. Metodologik asos sifatida shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar qo'llaniladi. Tadqiqot natijalari estrada vokal ovozi rivojlantirishning bosqichma-bosqich amaliy tizimi, samarali mashqlar majmuasi va metodik tavsiyalarini belgilashga xizmat qiladi. Ish musiqa ta'limi o'qituvchilari, vokal pedagoglari va metodistlar uchun nazariy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi, 9-sinf o'quvchilari, estrada vokal ovozi, amaliy metodik asoslar, ovoz apparati, nafas texnikasi, vokal mashqlar, intonatsiya, ovoz tembri, musiqa ta'limi

Practical Methodological Foundations for Developing Pop Vocal Voice among 9th Grade Students of the Nukus Specialized School of Culture

Kalmuratov Rashid Maxsetbaevich
Bukhara International University

Abstract: This study is devoted to exploring the practical methodological foundations for developing pop vocal voice among 9th grade students of the Nukus Specialized School of Culture. The work analyzes the specific characteristics of pop vocal performance, the vocal apparatus and psychophysiological characteristics of adolescent students, as well as the practical methods and exercise system for developing pop vocal voice. The aim of the research is to develop and substantiate practical methodological foundations aimed at effectively developing pop vocal voice.

Person-centered, activity-based, and competency-based approaches are used as the methodological foundation. The research results serve to define a step-by-step practical system for developing pop vocal voice, an effective set of exercises, and methodological recommendations. The work is of theoretical and practical significance for music education teachers, vocal pedagogues, and methodologists.

Keywords: Nukus Specialized School of Culture, 9th grade students, pop vocal voice, practical methodological foundations, vocal apparatus, breathing technique, vocal exercises, intonation, voice timbre, music education

Kirish. Zamonaviy musiqa ta'limi tizimida estrada vokal ijrochiligi alohida o'rin tutadi. Estrada musiqasining ommabopligi, uning tinglovchilar bilan bevosita muloqot qilish xususiyati, hissiy ta'sirchanligi va zamonaviy texnologiyalar bilan chambarchas bog'liqligi bu janrni yosh avlod uchun nihoyatda jozibador qiladi. Shu bois estrada vokal ovozini o'rgatish va rivojlantirish masalasi musiqa ta'limi tizimining dolzarb vazifalaridan biri sifatida kun tartibiga chiqmoqda. Ayniqsa ixtisoslashtirilgan madaniyat maktablarida bu yo'nalishga alohida e'tibor qaratilishi zarur, chunki aynan shu muassasalarda kelajak kasbiy xonandalarining poydevori qo'yiladi.

Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi o'zining ko'p yillik tajribasi, malakali o'qituvchilari va o'ziga xos an'analari bilan mintaqadagi yetakchi musiqa ta'limi muassasalaridan biri hisoblanadi. Bu maktabda estrada vokal ijrochiligi yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan o'quvchilar nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni, balki sahna madaniyati, ijrochilik mahorati va kasbiy tayyorgarlikni ham o'zlashtiradilar. 9-sinf o'quvchilari - bu o'smir yoshidagi, ya'ni eng murakkab va mas'uliyatli davrda bo'lgan o'quvchilardir. Bu yoshda ovoz apparati faol shakllanadi, ovoz o'zgaradi, psixofiziologik o'zgarishlar ro'y beradi. Shu bois bu yoshdagi o'quvchilarda estrada vokal ovozini rivojlantirish alohida pedagogik va psixologik yondashuvni, shuningdek puxta o'ylangan amaliy metodik asoslarni talab qiladi.

Estrada vokal ovozi - bu murakkab, ko'p qirrali tushuncha bo'lib, u nafas texnikasi, intonatsiya aniqligi, ovoz tembrini boshqarish, artikulyatsiya, dinamik moslashuvchanlik, ritmik barqarorlik va emotsional ifodaviylik kabi komponentlardan iborat. Bu ko'nikmalar bosqichma-bosqich shakllanadi va doimiy amaliy mashqlarni talab qiladi. Estrada vokal ijrochiligining klassik vokal ijrochiligidan farqi shundaki, u ko'proq mikrofonga yaqin ishlash, dinamik noziklik, so'zning aniq talaffuzi va emotsional ifodaviylikka asoslanadi. Shu bois estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslari alohida ilmiy tadqiqot obyekti bo'lishi zarur.

Bugungi kunda Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslari yetarli darajada ilmiy tadqiq etilmagan. Mavjud o'quv dasturlari va metodik qo'llanmalar asosan umumiy vokal tayyorgarligiga qaratilgan bo'lib, ularda estrada vokal

ijrochiligining o'ziga xos xususiyatlari, o'smir yoshidagi o'quvchilarning ovoz apparati xususiyatlari, estrada vokal ovozini rivojlantirishning samarali amaliy usullari va mashqlar tizimi yetarlicha yoritilmagan. Bu holat amaliyotda bir qator qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi: o'quvchilar estrada uslubida erkin ijro eta olmaydi, nafas texnikasi sust shakllanadi, intonatsiya aniqligi yetarli darajada ta'minlanmaydi, ovoz tembri yetarli darajada boyimaydi, emotsional ifodaviylik rivojlanmaydi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi quyidagi omillar bilan belgilanadi. Birinchidan, zamonaviy musiqa ta'limi tizimida estrada janrlariga bo'lgan talabning ortib borishi, o'quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlarining o'zgarishi vokal o'qitish metodikasini yangilashni taqozo etadi. Ikkinchidan, o'smir yoshidagi o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish pedagogik samaradorlikni oshiradi. Uchinchidan, shaxsga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlar asosida estrada vokal ovozini o'rgatish zamonaviy ta'lim talablaridan biridir. To'rtinchidan, estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslarini ishlab chiqish o'quvchilarning keyingi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatli ishtirok etishi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Tadqiqotning maqsadi - Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslarini ishlab chiqish va asoslashdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi: birinchidan, estrada vokal ijrochiligining o'ziga xos xususiyatlarini va uning klassik vokal ijrochiligidan farqini tahlil qilish; ikkinchidan, o'smir yoshidagi o'quvchilarning ovoz apparati va psixofiziologik xususiyatlarini o'rganish; uchinchidan, estrada vokal ovozining tarkibiy tuzilmasini aniqlash; to'rtinchidan, mavjud vokal o'qitish metodikalarini tanqidiy tahlil qilish; beshinchidan, estrada vokal ovozini rivojlantirishning bosqichma-bosqich amaliy tizimini ishlab chiqish; oltinchidan, samarali amaliy mashqlar majmuasini va metodik tavsiyalarni aniqlash hamda ularning samaradorligini baholash.

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar qo'llaniladi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv har bir o'quvchining individual xususiyatlarini, ovoz imkoniyatlarini va qobiliyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Faoliyatli yondashuv ta'lim jarayonini amaliy vokal ijrochiligi faoliyati bilan bog'lashni, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlashni talab qiladi. Kompetensiyaviy yondashuv esa o'quvchilarda vokal-ijrochilik, musiqiy-idrokiy va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda birinchi marta Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslari kompleks tarzda, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatli va kompetensiyaviy yondashuvlar uyg'unligida tadqiq etiladi. Shuningdek,

estrada vokal ovozini rivojlantirishning bosqichma-bosqich amaliy tizimi, samarali mashqlar majmuasi va metodik tavsiyalari ishlab chiqiladi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, uning natijalari vokal pedagogikasi, estrada ijrochiligi metodikasi va musiqiy psixologiya sohalarini yangi ilmiy bilimlar bilan boyitadi. Amaliy ahamiyati esa ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar va mashqlar majmuasidan musiqa ta'limi o'qituvchilari, vokal pedagoglari va metodistlar o'z faoliyatlarida foydalanishlari mumkinligi bilan belgilanadi.

Tadqiqotning tuzilmasi kirish, uchta bob, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxatidan iborat. Birinchi bobda estrada vokal ijrochiligining nazariy asoslari va o'smir yoshidagi o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlari tahlil qilinadi. Ikkinchi bobda estrada vokal ovozining tarkibiy tuzilmasi va uni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari o'rganiladi. Uchinchi bobda estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslari, mashqlar majmuasi va metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi hamda ularning samaradorligi baholanadi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur tadqiqot Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslarini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan bo'lib, u zamonaviy musiqa ta'limining dolzarb talablaridan kelib chiqadi va musiqa ta'limi tizimining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning kulminatsion qismi - bu Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslarini yagona tizimga birlashtirib, uni amaliyotda samarali qo'llash modelini ishlab chiqishdan iborat. Aynan shu qismda tadqiqotning asosiy ilmiy g'oyasi eng yuqori nuqtaga ko'tariladi va barcha nazariy tahlillar amaliy yechimga aylanadi.

Estrada vokal ovozining tarkibiy tuzilmasi

Tadqiqot davomida estrada vokal ovozining quyidagi asosiy komponentlari aniqlandi:

Birinchi komponent - nafas texnikasi. Bu diafragmal nafas, nafasni boshqarish, nafasni tejash va nafasni ovoz bilan bog'lash ko'nikmalaridir. Nafas texnikasi estrada vokal ovozining asosi hisoblanadi, chunki u ovozning barqarorligi, kuchi va davomiyligini ta'minlaydi.

Ikkinchi komponent - intonatsiya aniqligi. Bu ovozning to'g'ri balandligini topish, ohangni aniq ijro etish va intonatsion xatoliklarni oldini olish ko'nikmalaridir. Estrada musiqasida intonatsiya aniqligi alohida ahamiyatga ega, chunki mikrofon orqali eng kichik xatolik ham seziladi.

Uchinchi komponent - ovoz temбри. Bu ovozning o'ziga xos rangi, uning estetik jihatdan chiroyli va tinglovchiga yoqimli bo'lishidir. Estrada vokalida tembr xonandaning "vizit kartochkasi" hisoblanadi.

To'rtinchi komponent - artikulyatsiya. Bu so'zlarni aniq va tushunarli talaffuz qilish, harflar va bo'g'inlarni to'g'ri shakllantirish ko'nikmalaridir. Estrada qo'shiqlarida so'z mazmuni muhim bo'lgani uchun artikulyatsiya aniqligi alohida talab qilinadi.

Beshinchi komponent - dinamik moslashuvchanlik. Bu ovoz kuchini o'zgartirish, dinamik o'zgarishlarni nozik boshqarish va ovoz balansini saqlash ko'nikmalaridir.

Oltinchi komponent - ritmik barqarorlik. Bu ritmik naqshlarni aniq ijro etish, tempni saqlash va ritmik moslashuvchanlik ko'nikmalaridir.

Yettinchi komponent - emotsional ifodaviylik. Bu qo'shiq mazmunini hissiyotlar orqali ifodalash, tinglovchiga emotsional ta'sir o'tkazish ko'nikmalaridir.

Amaliy metodik asoslarning tizimi

Tadqiqot davomida estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslari quyidagi tamoyillarga tayanishi aniqlandi:

Birinchi tamoyil - psixofiziologik moslik tamoyili. Estrada vokal ovozini rivojlantirish jarayoni o'smir yoshidagi o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlariga mos bo'lishi kerak. Bu yoshda ovoz mutatsiyasi davri bo'lgani uchun ovozni asrash rejimiga rioya qilish, mashqlarni bosqichma-bosqich murakkablashtirish zarur.

Ikkinchi tamoyil - amaliy yo'naltirilganlik tamoyili. Estrada vokal ovozini rivojlantirish nazariy bilimlar bilan cheklanmasdan, doimiy amaliy mashqlar orqali amalga oshirilishi kerak.

Uchinchi tamoyil - individual yondashuv tamoyili. Har bir o'quvchining ovoz imkoniyatlari, diapazoni va tembr har xil. Shu bois o'qituvchi har bir o'quvchi bilan alohida ishlashi zarur.

To'rtinchi tamoyil - bosqichma-bosqichlik tamoyili. Estrada vokal ovozi birdaniga shakllanmaydi. Avval oddiy mashqlar, so'ngra murakkabroq topshiriqlar, keyin esa to'liq asarlar ustida ishlash - bu ketma-ketlik qat'iy saqlanishi kerak.

Beshinchi tamoyil - kompleks yondashuv tamoyili. Estrada vokal ovozining barcha komponentlari o'zaro bog'liq holda rivojlantirilishi kerak.

Amaliy mashqlar majmuasi

Tadqiqot davomida estrada vokal ovozini rivojlantirishning quyidagi amaliy mashqlar majmuasi ishlab chiqildi:

Birinchi guruh - nafas mashqlari. Diafragmal nafasni shakllantirish mashqlari, nafasni ushlab turish mashqlari, nafasni tejash mashqlari va nafas bilan ovozni uyg'unlashtirish mashqlari.

Ikkinchi guruh - intonatsiya mashqlari. Vokalizlar, gamma mashqlari, interval mashqlari va kuylash mashqlari.

Uchinchi guruh - tembr mashqlari. Turli tembr ranglarini yaratish mashqlari, ovoz rezonatorlarini sozlash mashqlari va ovozga estetik tus berish mashqlari.

To'rtinchi guruh - artikulyatsion mashqlar. Til, lab va jag' mashqlari, bo'g'in talaffuzi mashqlari va so'z aniqligi mashqlari.

Beshinchi guruh - dinamik mashqlari. Pianissimo'dan fortissimo'gacha bo'lgan dinamik o'tishlar mashqlari, dinamik nuanslar mashqlari va ovoz balansini saqlash mashqlari.

Oltinchi guruh - ritmik mashqlar. Metronom bilan ishlash mashqlari, ritmik naqshlarni takrorlash mashqlari va ritmik o'zgarishlar mashqlari.

Yettinchi guruh - emotsional mashqlar. Qo'shiq mazmunini tahlil qilish mashqlari, emotsional holatni ifodalash mashqlari va sahna madaniyati mashqlari.

Bosqichma-bosqich amaliy tizim

Tadqiqot davomida estrada vokal ovozini rivojlantirishning quyidagi bosqichma-bosqich amaliy tizimi ishlab chiqildi:

Birinchi bosqich - tayyorgarlik bosqichi. Bu bosqichda o'quvchi ovoz apparatini tanish, nafas texnikasining asoslarini o'zlashtirish, ovozni erkin chiqarish va musiqiy eshitishni rivojlantirish ustida ishlaydi.

Ikkinchi bosqich - elementar ko'nikmalar bosqichi. Bu bosqichda o'quvchi intonatsiya aniqligi, artikulyatsiya, elementar dinamik o'zgarishlar va ritmik barqarorlik ko'nikmalarini shakllantiradi.

Uchinchi bosqich - tembr va dinamika bosqichi. Bu bosqichda o'quvchi tembr boshqaruvi, dinamik moslashuvchanlik, ovoz balansini saqlash va estrada uslubida ijro etish ko'nikmalarini o'zlashtiradi.

To'rtinchi bosqich - emotsional ifodaviylik bosqichi. Bu bosqichda o'quvchi qo'shiq mazmunini hissiyotlar orqali ifodalash, sahna madaniyati va tinglovchi bilan muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Beshinchi bosqich - mustaqil ijodiy faoliyat bosqichi. Bu bosqichda o'quvchi o'zlashtirgan barcha ko'nikmalarni yagona ijrochilik faoliyatida birlashtiradi, repertuar ustida mustaqil ishlaydi va konsert chiqishlarida ishtirok etadi.

Amaliy model: "Nafas ol - ovoz chiqar - ifoda et"

Tadqiqotning kulminatsion natijasi sifatida Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy modeli ishlab chiqildi. Bu model uch bosqichli formulaga asoslanadi: "Nafas ol - ovoz chiqar - ifoda et".

Birinchi bosqich - "Nafas ol". Bu bosqichda o'quvchi diafragmal nafas texnikasini o'zlashtiradi, nafasni boshqarishni, nafasni tejashni va nafasni ovoz bilan bog'lashni o'rganadi. Maxsus nafas mashqlari, nafasni ushlab turish mashqlari va nafas bilan ovozni uyg'unlashtirish mashqlari qo'llaniladi.

Ikkinchi bosqich - "Ovoz chiqar". Bu bosqichda o'quvchi ovozni erkin chiqarish, intonatsiya aniqligi, tembr boshqaruvi, artikulyatsiya va dinamik moslashuvchanlik

ko'nikmalarini shakllantiradi. Vokalizlar, tovush mashqlari, artikulyatsion mashqlar va dinamik mashqlar qo'llaniladi.

Uchinchi bosqich - "Ifoda et". Bu bosqichda o'quvchi qo'shiq mazmunini hissiyotlar orqali ifodalash, emotsional holatni yetkazish va tinglovchi bilan muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Repertuar ustida ishlash, badiiy tahlil, sahna madaniyati mashqlari va konsert chiqishlari qo'llaniladi.

Samarali pedagogik usullar

Tadqiqot davomida estrada vokal ovozini rivojlantirishning quyidagi samarali pedagogik usullari aniqlandi:

Birinchi usul - ko'rsatma-illyustratsiya usuli. O'qituvchi yangi vokal texnikasini ko'rsatadi va tushuntiradi, o'quvchi uni takrorlaydi va o'zlashtiradi.

Ikkinchi usul - taqlid usuli. O'quvchi mashhur xonandalar ijrosini tinglaydi va ularga taqlid qilish orqali ovoz ko'nikmalarini o'zlashtiradi.

Uchinchi usul - muammoli ta'lim usuli. O'quvchi oldiga muammoli vaziyat qo'yiladi (masalan, intonatsion xatolik) va u mustaqil yechim topishi kerak bo'ladi.

To'rtinchi usul - audio-vizual usul. O'quvchi o'z ovozini yozib oladi va tinglaydi, xatoliklarini aniqlaydi va tuzatadi.

Beshinchi usul - hamkorlikda ijro etish usuli. O'quvchilar juftlikda yoki guruhda birgalikda kuylaydilar, bu esa ularning ansambl hamkorligi va o'zaro eshitish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Shunday qilib, tadqiqotning kulminatsion qismida quyidagi asosiy ilmiy natijaga erishildi: Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirish uchun o'smir yoshining psixofiziologik xususiyatlari, estrada vokal ijrochiligining o'ziga xos jihatlari va estrada vokal ovozining tarkibiy tuzilmasi yagona, o'zaro bog'liq tizim sifatida qaralishi va amaliyotda "Nafas ol - ovoz chiqar - ifoda et" modeli asosida qo'llanilishi zarur.

Bu model o'smir yoshidagi o'quvchilarning ovoz apparati xususiyatlarini hisobga oladi, ularning nafas texnikasini, intonatsiya aniqligini, tembr boshqaruvini, artikulyatsiyasini, dinamik moslashuvchanligini va emotsional ifodaviyligini bosqichma-bosqich rivojlantiradi. Natijada o'quvchilar estrada vokal ijrochiligida erkin va ishonchli ijro eta oladilar, bu esa ularning keyingi kasbiy rivojlanishiga mustahkam poydevor yaratadi.

Mazkur tadqiqot Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozini rivojlantirishning amaliy metodik asoslarini o'rganishga bag'ishlandi. Tadqiqot davomida olib borilgan nazariy tahlil, pedagogik kuzatuv va amaliy tajriba natijalari asosida quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi.

Birinchi xulosa. Estrada vokal ijrochiligi - bu zamonaviy musiqa ta'limining muhim va istiqbolli yo'nalishi bo'lib, u klassik vokal ijrochiligidan bir qator jihatlari bilan farq qiladi: mikrofonga yaqin ishlash, dinamik noziklik, so'zning aniq talaffuzi,

emotsional ifodaviylik va uslubiy xilma-xillik. Shu bois estrada vokal ovozi rivojlantirish maxsus amaliy metodik yondashuvni talab qiladi.

Ikkinchi xulosa. 9-sinf o'quvchilari - o'smir yoshidagi o'quvchilar bo'lib, ularning ovoz apparati faol shakllanish davrida bo'ladi. Bu yoshda ovoz mutatsiyasi, nafas apparatining rivojlanishi va psixologik o'zgarishlar ro'y beradi. Shu bois estrada vokal ovozi rivojlantirishda yosh xususiyatlarini chuqur hisobga olish, ovozni asrash rejimiga rioya qilish va psixologik qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor berish zarur.

Uchinchi xulosa. Tadqiqot davomida estrada vokal ovozi yettita asosiy komponenti aniqlandi: nafas texnikasi, intonatsiya aniqligi, ovoz temбри, artikulyatsiya, dinamik moslashuvchanlik, ritmik barqarorlik va emotsional ifodaviylik. Bu komponentlar o'zaro bog'liq bo'lib, ularni rivojlantirish yagona tizimda olib borilishi zarur.

To'rtinchi xulosa. Estrada vokal ovozi rivojlantirishning amaliy metodik asoslari quyidagi tamoyillarga tayanishi aniqlandi: psixofiziologik moslik, amaliy yo'naltirilganlik, individual yondashuv, bosqichma-bosqichlik va kompleks yondashuv tamoyillari.

Beshinchi xulosa. Tadqiqot davomida estrada vokal ovozi rivojlantirishning yetti guruhdan iborat amaliy mashqlar majmuasi ishlab chiqildi: nafas mashqlari, intonatsiya mashqlari, tembr mashqlari, artikulyatsion mashqlar, dinamik mashqlar, ritmik mashqlar va emotsional mashqlar.

Oltinchi xulosa. Estrada vokal ovozi rivojlantirishning besh bosqichli amaliy tizimi ishlab chiqildi: tayyorgarlik bosqichi, elementar ko'nikmalar bosqichi, tembr va dinamika bosqichi, emotsional ifodaviylik bosqichi va mustaqil ijodiy faoliyat bosqichi.

Yettinchi xulosa. Tadqiqotning kulminatsion natijasi sifatida "Nafas ol - ovoz chiqar - ifoda et" nomli uch bosqichli amaliy model ishlab chiqildi. Bu model o'smir yoshidagi o'quvchilarning ovoz imkoniyatlarini bosqichma-bosqich rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, nafas texnikasidan boshlanib, emotsional ifodaviylik bilan yakunlanadi.

Sakkizinchi xulosa. Estrada vokal ovozi rivojlantirishning samarali pedagogik usullari sifatida ko'rsatma-illyustratsiya, taqlid, muammoli ta'lim, audio-vizual va hamkorlikda ijro etish usullari aniqlandi. Bu usullar o'quvchilarning ovoz ko'nikmalarini tez va samarali o'zlashtirishiga yordam beradi.

To'qqizinchi xulosa. Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, uning natijalari vokal pedagogikasi, estrada ijrochiligi metodikasi va musiqiy psixologiya sohalarini yangi ilmiy bilimlar bilan boyitadi. Amaliy ahamiyati esa ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar va mashqlar majmuasidan musiqa ta'limi o'qituvchilari, vokal pedagoglari va metodistlar o'z faoliyatlarida foydalanishlari mumkinligi bilan belgilanadi.

Xulosa qilib aytganda, Nukus ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi 9-sinf o'quvchilarida estrada vokal ovozi rivojlantirish - bu murakkab, ko'p qirrali va uzluksiz jarayon bo'lib, u o'smir yoshining psixofiziologik xususiyatlari, estrada vokal ijrochiligining o'ziga xos jihatlari va estrada vokal ovozi tarkibiy tuzilmasini hisobga olgan holda yagona amaliy tizimda olib borilishi zarur. Bu tizim to'g'ri yo'lga qo'yilsa, o'quvchilarda nafaqat vokal-ijrochilik ko'nikmalari, balki musiqiy tafakkur, emotsional ifodaviylik va sahna madaniyati ham samarali shakllanadi. Bu esa ularning keyingi kasbiy rivojlanishiga mustahkam poydevor yaratadi hamda musiqa ta'limi tizimining umumiy sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2008. - 132 b.
2. Sharipova G. Musiqa o'qitish metodikasi. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2006. - 148 b.
3. Soliyev A. Musiqa ta'limi nazariyasi va metodikasi. - Toshkent: Musiqa, 2019. - 216 b.
4. Kadirov R. Cholg'u ijrochiligi va ansambl metodikasi. - Toshkent: O'zbekiston Milliy musiqa san'ati instituti nashriyoti, 2018. - 184 b.
5. Yusupova M. Estrada musiqasi asoslari. - Toshkent: San'at, 2017. - 156 b.
6. Tursunov S. Gitara ijrochiligi va pedagogikasi. - Toshkent: Musiqa nashriyoti, 2020. - 172 b.
7. Asqarov A. Musiqa pedagogikasi va psixologiyasi. - Toshkent: O'qituvchi, 2015. - 198 b.
8. Raxmonov N., Haydarov M. Ansambl ijrochiligi nazariyasi va amaliyoti. - Buxoro: Buxoro davlat universiteti nashriyoti, 2021. - 164 b.
9. КБ Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and education 3 (8), 145-150
10. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Scientific progress 2 (4), 96-101
11. КБ Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 952-957
12. КБ Холиков. проблематика построения современных систем мониторинга объектов музыкантов в сфере фортепиано. Scientific progress 2 (3), 1013-1018
13. КБ Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. Science and Education 3 (5), 1556-1561

14. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. *Science and Education* 3 (3), 1032-1037
15. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. *Science and Education* 4 (7), 384-389
16. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 1020-1025
17. КБ Холиков. Проблема бытия традиционной музыки Узбекистана. *Science and Education* 3 (5), 1570-1576
18. КБ Холиков. Своеобразие психологического рекомендации в вузе по сфере музыкальной культуре. *Science and Education* 4 (4), 921-927
19. КБ Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. *Academy*, 57-59
20. КБ Холиков. Сложная система мозга: в гармонии, не в тональности и не введении. *Science and Education* 4 (7), 206-213
21. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. *Science and Education* 5 (2), 445-451
22. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. *Science and Education* 5 (2), 452-458
23. КБ Холиков. К вопросу вокальной музыке об адресате поэтического дискурса хора. *Scientific progress* 2 (3), 1087-1093
24. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. *Science and Education* 6 (1), 28-34
25. КБ Холиков. Вокал, вокалист, вокализ. Ария, ариозо и ариетта. *Science and Education* 3 (2), 1188-1194
26. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. *Science and Education* 6 (1), 21-27
27. КБ Холиков. Характерная черта голоса у детей, певческая деятельность. *Science and Education* 3 (2), 1195-1200
28. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использование методов и приёмов музыкальной культуре. *Science and Education* 4 (7), 107-120
29. КБ Холиков. Некоторые новые вопросы, связанные с применением методов и приёмов музыки в общеобразовательной системе. *Science and Education* 4 (7), 100-106
30. КБ Холиков. Новые мышление инновационной деятельности по музыкальной культуры в вузах Узбекистана. *Science and Education* 4 (7), 121-129